

Zenger se je porodil 17. decembra l. 1830. v Homutovu na Češkem in je študiral filozofijo in pravo v letih 1846.—1852. v Pragi. Že kot dijak je opravljal službo asistenta pri profesorju Petřini, pozneje je bil v isti službi na praški zvezdarni. Leta 1853. je postal profesor na gimnaziji v Banjski Bistrici na Ogrskem; l. 1861. je bil poklican na politehniški zavod v Pragi za profesorja fizike. Tri leta pozneje je postal redni profesor istega predmeta na češki tehniki, kjer je deloval do leta 1900., ko je stopil v pokoj. A niti potem Zenger ni popolnoma zapustil svoje učiteljske službe, ampak je predaval vsako leto v poletnem semestru o astrofiziki in o elektro-dinamični svetovni teoriji. Zenger se more imenovati nestor fizike češkega naroda. Najrajši se je pečal z optiko, in njegovi najvažnejši izumi spadajo v to stroko. Zenger je bil prvi, ki je znal napraviti apohromate. Celo vrsto imenitnih izumov je Zenger iznašel v fotografiji; prvi je napravil ortohromatične plošče in prvi je fotografiral nevidne predmete; na primer s pomočjo fosforescirajoče plošče je fotografiral Ženevo in Mont-Blanc v čisto temni noči. Vobče znana je njegova tangencialna tehnika, ki se

v posebni avdijenci. Prof. Zenger je daroval Sv. očetu pri tej priliki svoje spise, in Sv. oče jih je z veseljem sprejel v vatikansko knjižnico in dolgo se je pogovarjal s češkim učenjakom. Prof. Zenger je pri tem govoru papežu rekel, da kot pravi astronom v zvezdah išče in nahaja njih Stvarnika. Sveti oče je Zengru obljubil, da bode teologe spodbujal, da naj proučujejo njegove spise, in kmalu potem je izšla posebna okrožnica „De scientia“, h kateri je gotovo dal povod tudi pobožni češki učenjak Zenger.

Josef Hlávka. Star pregovor se je izpolnil: velik mož nikoli ne umira sam. Kmalu za Svatoplukom Čechom, slavnim češkim pesnikom je (11. marca) umrl Josef Hlávka, češki mecen, ustanovitelj in predsednik češke akademije, v 77. letu svoje starosti. Porodil se je 15. februarja leta 1831. v Přesticah na Češkem, študiral je gimnazijo v Klatovih, potem realno in tehniko v Pragi ter je tudi dovršil arhitekturo na dunajski akademiji. Hlávka kot arhitekt je proslavil češko ime s stavbami cerkev, semenišč, palač in praznih velikih zavodov. Na Hrvaškem, v Bukovini in na Spodnjem Avstrijskem dobro poznajo monumentalne stavbe, ki

jih je Hlávka sam sezidal ali pa pri njih sodeloval, na primer cerkev dunajskih lazaristov, dunajska opera, semenišče in palača nadškofova v Černovicah, krasna stavba deželne porodilnice in drugo. Po svoji štedljivosti in marljivosti si je Hlávka pridobil veliko premoženje, katero je rabil v čast svojega imena in blagor češkega naroda. O Hlávki se more reči, da je gmotno podpiral vse važne češke kulturne potrebe. Ko je bilo treba češke akademije, raznih stipendij, zavodov za dijake, podpore za tehnike, umetnike in drugo, je Hlávka odprl svojo miznico in je dal za češko akademijo 200.000 gld., 100.000 gld., potem 25.000, 23.000 gld., potem zopet 15.000 gld., kakor je pač bilo treba. Hlávka je bil še izmed starih čeških rodoljubov; bil je intimen prijatelj Riegra in Palackega, prof. Bráf je bil njegov svetovalec, delo je bilo njegovo geslo in

varčnost njegova zvezda-vodnica. V svoji oporoki je Hlávka daroval svoje premoženje, ki znaša blizu 8 milijonov kron, za ustanovitev „Nadání Josefa a Zdenky Hlávkových“; s 70 odstotki obresti se bodo podpirala znanstvena, umetniška in književna podjetja češkega naroda; s 30 odstotki pa se bodo podpirali marljivi dijaki visokih šol praških.

OS 960

Fr. Št.

UMETNO BARVANI PIRHI IZ NARODOPISNEGA MUZEJA V PRAGI

rabi v londonskem novčnem uradu. V astronomiji je bil Zenger vobče priznana avtoriteta. Njegove meteorološke napovedi na podlagi svetovnega elektro-dinamičnega sistema so se navadno izpolnile, n. pr. izbruh ognjenika Mont-Pelée na otoku Martinique in zadnji veliki potres v Italiji in Filadelfiji. — Izmed večjih spisov Zengrovih imenujemo: „Fysika pokusná a výkonná“, „O nové soustavě světové na základě elektrodynamických zákonů“ (tudi v francoskem in nemškem jeziku); dalje „Meteorologie slunce“ in „Prognosa počasí“. Veliko svojih spisov je Zenger objavil v strokovnih časopisih v Parizu, Bruselju in Londonu. Zanimivo je, kar je o Zengru napisal med drugim praški „Týden“. Po besedah „Týdne“ je bilo ime Zengrovo veliko bolj znano v tujini nego na Češkem. Na Češkem je postal šele popularen, ko se je nekolikokrat kot starček smelo vzdignil v zrakovlovu proti nebu. To je češkemu občinstvu seveda več imponiralo nego poldrugi sto znanstvenih knjig in člankov, ki jih je Zenger napisal v češkem, nemškem, francoskem in angleškem jeziku. — Le-ta sloveči učenjak je združeval znanstvo z vero! Ko se je l. 1896. kot delegat udeležil v Rimu shoda astronomov, je bil od papeža Leona XIII. sprejet

Naše slike. Peter Skarga napoveduje propad Poljske (str. 200). Veliki poljski slikar si je izbral dramatičen prizor iz poznejše dobe poljskega kraljestva. Jezuit Peter Skarga, dvorni pridigar, ena najmarkantnejših osebnosti iz tedanje poljske družbe, govori izpred oltarja poljskim velikašem. Z ognjevitno besedo jim popisuje nevarnost, v katero je pahnila domovino njihova nesloga, vedni prepiri, nepokorščina do oblasti in brezskrbno uživanje na dvoru. S plemenito strastjo jim napoveduje, da bo Poljska propadla, ako ne krene na boljšo pot. Vsi so pretreseni od njegovih besedi. Mrko gledajo v tla in premišlujejo pridigarjeve besede. Žal, da se niso ravnali po njih, in Poljska je postala žrtev svojih notranjih razdorov.

Mladi češki slikar Láďa Novák (str. 195) nam je narisal v „Lovu na jelena“ zračno in živo fantazijo.

Split je središče dalmatinskega prometa. Sicer je oficijelno Zader glavno mesto, a pravo središče Dalmacije je Split. Avstrijska vlada je obrnila v zadnjem času večjo pozornost na Dalmacijo, ker je spoznala veliko važnost te dežele za našo državo, zlasti za trgovino. Saj je dalmatinsko obrežje s svojo členovitostjo silno pripravno za velik razvoj prometa. Vlada hoče dvigniti poljedelstvo, obrt in trgovino v deželi, in tudi vojaško zavarovati obrežje. Najvažnejša za nas je pa nova železniška proga, ki pojde čez Novo mesto, Metliko in Karlovec, ter bo zvezala Dalmacijo z ostalo državo. Tako postane tudi naša zveza z Dalmatinci živahnjša. „Dom in Svet“ je že priobčil slike Dubrovnika in raznih dalmatinskih krajev. Seznanili bomo pa svoje bravce še bolj z našimi brati na jugu.

O Huculih in o njihovem domačem obrtu smo že pisali. Na str. 224. vidimo Hucula, kako dela doma, kako hodi

s svojo robo na trg, in tudi nekaj narodnih ornamentov se vidi na sliki. Zadaž so visoki Karpati, domovina tega slovanskega rodu.

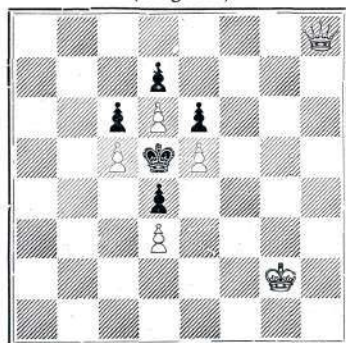
Kraljestvo Anam je dobilo nedavno novega vladarja. Prejšnji kralj Tan-Taj je zblaznel, in Francozi so ga odstavili in na prestol posadili njegovega drugega sina, osemletnega dečka Duj-Tana, ki ima pa samo naslov in čast vladarja, pravi gospodarji dežele pa so Francozi.

Strašen zločin se je dogodil v Lvovu. Rusinski dijak Siczynski je ustrelil cesarskega namestnika grofa Potockega. Povod umoru je dalo politično sovraštvo med Rusini in Poljaki. Grof Potocki je bil potomec ene najstarejših poljskih rodbin, katere ime je združeno z najlepšimi spomini zgodovine poljskega naroda. Če je tudi res, da trpe Rusini marsikatero krivico v Galiciji, si pa vendar s takimi sredstvi ne bodo pomagali; edino le z mirnim kulturnim delom se da narod dvigniti do zmagovite veljave, ne pa z zločini, ki morajo z grozo navdati tudi odkrite prijatelje rusinskega naroda.

Š a h.

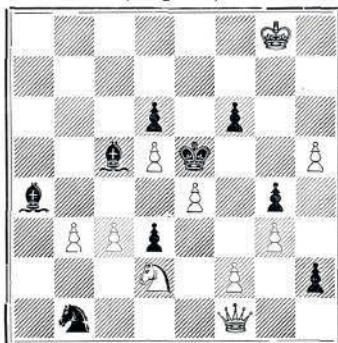
Prireja A. Uršič.

Naloga 336. A. Uršič.
(Original.)

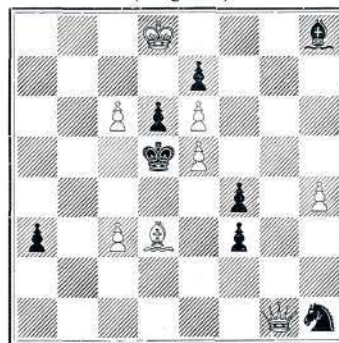
Mat v četrtri potezi.

Naloga 337. Karl Fritsch.
(Original.)

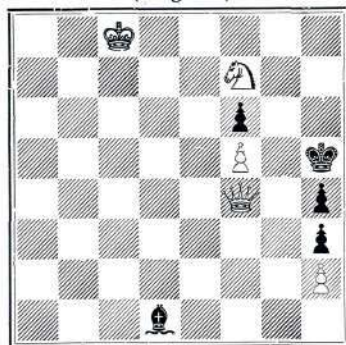
Mat v tretji potezi.

Naloga 338. Karl Fritsch.
(Original.)

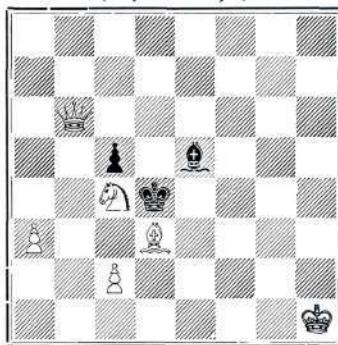
Mat v tretji potezi.

Naloga 339. A. Uršič.
(Original.)

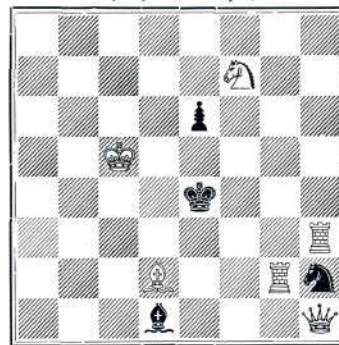
Mat v tretji potezi.

Naloga 340. F. Healey.
(Reprodukcija.)

Mat v tretji potezi.

Naloga 341. S. Loyd.
(Reprodukcija.)

Mat v drugi potezi.

Rešitev nalog v 2. številu 1908. Nal. 324. 1. Dg5, Sd5 ali f3; 2. e2 × S itd.; 1 — Sg2; 2. Td1 itd.; 1 — Sc2; 2. T × c2 itd. — Nal. 325. 1. Dd6 — d8! ♖; 2. Th4 ali Dh4 ali Df6.

2. Sd5 — f4 ali f6 in beli je mat. — Nal. 326. 1. Sc4, K × L; 2. Sd2 + itd.; 1 — e4 — e3; 2. Sa3! itd.; drugo lahko!